

فَاكْبِرُوا لِلَّهِ عَظِيمًا مِمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ وَانَا مِنْ سَاجِدِينَ

ویژہ نامہ

بررسی زیارت اربعین حسینی

مقرتبیات اسلامی حوزه علمیه قم
روابط عمومی

باز این است که حلقی عالم است باز این چه چه و چه نام است

اربعین است و دل ما همه در کرب و بلاست

در ابتدای نهضت فرمود: «إِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَلَا مُفْسِدًا وَلَا ظَالِمًا، إِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ إِصْلَاحٍ فِي أُمَّةٍ جَدِّي»، من قیام کردم که امت جدم را اصلاح کنم.

توجه داشته باشید که ارزش جانِ امام (ع) خیلی بالاست و به تعبیر امام هادی (ع)، همه امت باید فریاد بزنند که «بأبي أنت و أمي و نفسي»، همه فدای تو! این چه اتفاق هولناکی است که در جامعه رخ داده و امام (ع) باید جانش را برای دفع خطر هزینه کند و جانش را بدهد تا بتواند فساد را از بین ببرد؟

خطری هولناک راه امام (ع) را تهدید می‌کند؛ جامعه در فسادی فراگیر فرو رفته است. امت پیامبراکرم (ص)، گرفتار نوعی بت پرستی مدرن شده‌اند؛ پیروی از ولی خدا و معصوم (ع) را رها کرده و به حکومت غیرخدایی دلخوش کرده‌اند.

وقتی حکومت را به دست معصوم سپرده باشیم، او جامعه را به سوی خدا رهبری می‌کند، آدرسی که می‌دهد خدایی است؛ اما حالا شرایط بحرانی شده، خطر عظیم نفی توحید، جامعه را در برگرفته و امام حسین (ع) مأمور است، ولو با نثار جان مبارک خود، امت اسلامی را از این بلیه بزرگ نجات دهد.

امام (ع) برای اصلاح امور قیام می‌کند، اگر موفق به تشکیل حکومت شود، خب، مسیر حق دنبال خواهد شد و اگر این توفیق حاصل نشود، عبور از معبر شهادت و مقاومت تا آخرین قطره خون، باعث می‌شود که فکر مبارزه با طاغوت و حرکت در این مسیر، در ذهن مردم نهادینه شود.

مردم برای حرکت در مسیر توحیدی به میدان بیایند و پای آن بایستند و به رستگاری حقیقی برسند: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت - ۳۰) انسان‌ها می‌آیند تا از تنها معبر ممکن، یعنی معبر ولایت، مسیر توحیدی خود

اربعین یک فرصت ویژه است برای بازخوانی پیام بزرگ نهضت عاشورا، یک زمان استثنایی برای تجدید عهد با سرور آزادگان جهان. اربعین محل تلاقی شور و شعور است و زائران حسین (ع)، از دور یا نزدیک، هم از اقیانوس معرفت او سیراب می‌شوند و هم، در چشمه زلال شور او، غسل شهادت می‌کنند و عهد می‌بندند که در راه حق، از بذل جان دریغ نکنند.

یکی از مهم ترین اعمال روز اربعین، قرائت زیارت مخصوص این روز است که از وجود مقدس پیشوای ششم، امام صادق (ع) نقل شده.

در گفت و گو با حجت الاسلام محمد رضایی تهرانی، کارشناس مذهبی، به بررسی زوایای گوناگون و محورهای اساسی این سند بسیار مهم پرداخته ایم.

حجت الاسلام رضایی تهرانی در این مصاحبه، ضمن اشاره به اهمیت اربعین در فهم صحیح آموزه‌های نهضت حسینی، به ۱۶ محور مهمی که در زیارتنامه اربعین وجود دارد، اشاره می‌کند.

آن چه در پی می‌آید، مشروح این گفت و گو است که برای روانی و انسجام مطلب، پرسش‌های آن حذف شده است.

اربعین، زمان تثبیت عقلانیت توحیدی

رویداد اربعین حسینی، بیش از آن که برای ما یک فضای احساسی و عاطفی را رقم بزند، به دنبال ایجاد و تثبیت عقلانیت توحیدی در ماست؛ این که همه مخاطبان خودش را در مسیر حرکت واقعی قرار می‌دهد و به واقع، مسیری را که در حال طی کردن آن هستیم، اصلاح می‌کند. نهضت امام حسین (ع) آغاز شد تا همین مسیر را اصلاح کند؛ آن حضرت

باز این پرسش است که چطور عبادت باز این چه چه و چه نام است

پنج محور مشخص کرده که یکی از آن‌ها «زیارة الاربعین» است؛ البته منظور از زیارت اربعین، فقط حضور در کربلا و برنامه‌های ارزشمندی مانند پیاده‌روی اربعین نیست؛ همه این‌ها شکوه و جایگاه خودش را دارد، اما اصل زیارت اربعین، ارتباط برقرار کردن با سیدالشهدا(ع) و پیام قیام جاودانه اوست.

به همین دلیل، ما نباید خودمان را به گفتن «السلام علیک یا اباعبدا... (ع)» و خواندن زیارات معروف، محدود کنیم و به این‌ها قانع باشیم.

نگاهی به زیارت اربعین که میراث وجود مقدس امام صادق(ع) برای ماست، نشان می‌دهد که آن حضرت در پی تبیین فرهنگ عاشورا است.

از همه عزیزان و عاشقان لابعبد... (ع) تمنا دارم که فقط به خواندن زیارت اربعین اکتفا نکنند و به دنبال مطالعه و درک معنای بلند این زیارتنامه مهم و پر از پیام و آگاهی باشند.

در این زیارتنامه، امام صادق(ع) به محورهای متعددی توجه کرده است که من در این جا به ۱۶ محور مهم اشاره می‌کنم و از همه خوانندگان روزنامه خراسان می‌خواهم که با دقت بیشتر، به شناخت این محورها در متن زیارتنامه بپردازند.

محور نخست - سلام و عرض ادب به محضر سیدالشهدا(ع): زیارت با عرض ارادت و سلام به پیشگاه مقدس امام حسین(ع) آغاز می‌شود؛ می‌فرماید: «السَّلَامُ عَلَی وَوَلِیِّ اللَّهِ وَحَبِیبِهِ»، این سلام کردن، هم اعلام شناخت مخاطب راجع به آن وجود مقدس است و هم، افتتاح باب معرفت که با سلام، برکت بیشتری می‌یابد.

محور دوم - حسین شناسی: بلافاصله بعد از سلام خدمت آقا، جایگاه آن حضرت مورد توجه واقع می‌شود؛ «إِنِّی أَشْهَدُ أَنَّهُ

را طی کنند و به خدا برسند. صحبت از معبر توحیدی ولایت، در بسیاری از روایات و احادیث وجود دارد؛ امام رضا(ع) در حدیث مشهور «سلسلة الذهب» به همین قضیه اشاره می‌کند، آن جا که می‌فرماید «بشروطها و أنا من شروطها».

اصلاحیه‌ای که ابلاغیه می‌خواهد

قیام اباعبدا... (ع) یک اصلاحیه است که چون با موفقیت ظاهری در نبرد و پیروزی در جنگ همراه نشد، نیازمند یک ابلاغیه بود که این اصلاحیه را به دست امت برساند.

ابلاغیه این اصلاحیه، درست بعد از واقعه عاشورا شروع شد؛ امام سجاد(ع) و زینب کبری(س) این ابلاغ مهم را برعهده داشتند.

از کربلا تا کوفه و از کوفه تا شام، در منازل متعدد، در جلسات پی‌درپی، ابلاغیه آن اصلاحیه مهم، در جهان اسلام پخش شد و معبر توحیدی ولایت را به همه مسلمانان شناساند؛ هر چند که اهل بیت(ع) بهای سنگینی را برای این اصلاحیه و ابلاغیه آن پرداختند، آن مصیبت‌های جانکاه و رویدادهای دردناک که همه ما از آن آگاهیم.

روایتی است که در اربعین، کاروان اسرا از شام به کربلا بازگشتند؛ اگر این روایت را بپذیریم، باید بگوییم که اربعین در واقع، نقطه پیروزی جریان حق علیه باطل است؛ چرا که هم اصلاحیه و هم ابلاغیه آن به انجام رسید و کاروان اسیران، با سرافرازی به کربلا بازگشت.

این برآورد و نتیجه‌گیری را امام صادق(ع) در برجسته‌ترین عمل روز اربعین که زیارت سیدالشهدا(ع) است، تبیین می‌کند.

زیارت اربعین و ۱۶ محور آن

امام حسن عسکری(ع)، در روایتی مشهور، شرط ایمان را در

باز این پورسان که حلقی عالم است باز این چه چه و عین است

محور ششم - مقاومت تا آخرین لحظه: این که باید تا کی و کجا ایستادگی و در برابر تحریم و تهدید مقاومت کنیم، موضوع مهمی است. امام صادق (ع) درباره میزان مقاومت امام حسین (ع) در برابر تحریم و تهدید می فرماید: «فَجَاهِدْهُمْ فِيكَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا حَتَّى سُفِكَ فِي طَاعَتِكَ دَمُهُ»؛ امام حسین (ع) تا آخرین قطره خورش مقاومت کرد و تن به ذلت تسلیم نداد.

محور هفتم - رهبری قیام: این که رهبری قیام باید چگونه باشد؟ چه ویژگی هایی داشته باشد و مواضع و دیدگاه هایش چگونه تنظیم و ارائه شود هم، اهمیت زیادی دارد. در زیارت اربعین، شما هم رهبر را می شناسید و هم مواضعش را یک به یک در می یابید و به آن شهادت می دهید. مثلاً در یکی از فرازها می خوانید: «أَشْهَدُ أَنَّكَ أَمِينُ اللَّهِ وَابْنُ أَمِينِهِ، عِشْتَ سَعِيدًا، وَمَصَّيْتَ حَمِيدًا، وَمُتَّ فَقِيدًا، مَظْلُومًا شَهِيدًا».

محور هشتم - ثمره نهضت الهی: امام صادق (ع) می فرماید: «أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ مُنْجِزٌ مَا وَعَدَكَ، وَمُهْلِكٌ مَنْ خَدَّكَ، وَمُعَذِّبٌ مَنْ قَتَلَكَ»؛ گواهی می دهیم که خداوند به وعده اش درباره تو عمل کرد، کسانی را که یاری ات نکردند نابود فرمود و قاتلان تو را دچار عذاب کرد. ثمره نهضتی که برای خدا باشد همین است، این که قطعاً پیروزی با توست، هرچند که سرت را بالای نیزه ببرند و استخوان هایت را زیر سم اسبان خرد کنند.

محور نهم - معرفی مدار حرکت: در زیارت اربعین می خوانیم: «وَأَشْهَدُ أَنَّكَ وَفَيْتَ بَعْدَ اللَّهِ، وَجَاهَدْتَ فِي سَبِيلِهِ»، شهادت می دهیم که تو بر عهدت با پروردگار وفادار بودی و در راه او جهاد کردی؛ هر کس که می خواهد مانند حسین (ع) باشد، باید بر مدار عهد الهی وارد صحنه شود و البته مطمئن باشد که در چنین حالتی، قطعاً پیروزی با اوست.

محور دهم - برائت از دشمنان: انسان نمی تواند هم در

وَلِيِّكَ وَابْنُ وَلِيِّكَ، وَصَفِيُّكَ وَابْنُ صَفِيِّكَ»، پروردگارا! من شهادت می دهم که او ولی تو و فرزند ولی تو و برگزیده تو و فرزند برگزیده توست.

ادامه این فراز، مجموعه گسترده ای از صفات امام حسین (ع) را برای شما آشکار می کند که آن وجود مقدس دربرگیرنده آن هاست.

محور سوم - نهضت شناسی (اجرای نهضت): نهضت امام حسین (ع) چگونه و با چه مشخصاتی آغاز شد و امام (ع) چگونه این مسیر را طی فرمود؟ می خوانیم: «فَأَعْدَرَ فِي الدُّعَاءِ، وَمَنَحَ التُّصْحَ»؛ آن حضرت در مسیر قیام، چنان همه جوانب را در نظر گرفت که عذری برای کسی باقی نماند. او تا آخرین حد ممکن برای اتمام حجت تلاش کرد. یعنی امام حسین (ع) در مسیر اجرایی نهضت، تا آخرین لحظه حیات، جهاد تبیین را ترک نکرد و روشنگری را کنار نگذاشت.

محور چهارم - نهضت شناسی (اهداف نهضت): در متن زیارت اربعین، به وضوح با هدف اصلی قیام اباعبدا... (ع) آشنا می شویم. می فرماید: «وَبَدَّلَ مُهْجَتَهُ فِيكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ، وَخَيْرَةَ الصَّلَاةِ»؛ امام حسین (ع) جانش را نثار کرد تا مردم، از جهالت و سرگردانی نجات پیدا کنند و راه را از بیراهه تشخیص دهند.

محور پنجم - دشمن شناسی: زیارت اربعین، در باب دشمن شناسی، اشارات بسیار مهمی دارد؛ در فرازهای مختلف به این موضوع بسیار مهم پرداخته شده است. در یکی از این فرازها می خوانیم: «وَقَدْ تَوَازَرَ عَلَيْهِ مِنْ غَرَّتِهِ الدُّنْيَا، وَبَاعَ حَظَّهُ بِالْأَرْذَلِ الْأَدْنَى، وَشَرَى آخِرَتَهُ بِالثَّمَنِ الْأَوْكَسِ... وَأَطَاعَ مِنْ عِبَادِكَ أَهْلَ الشَّقَاقِ وَالْتِفَاقِ»، کسانی در برابر حق ایستادند و با آن دشمنی ورزیدند که فریب دنیا را خورده و خودشان را به هوای نفس فروخته بودند؛ این ها از نشانه های دشمنان راه خداست.

باز این پورسان در حلقه‌هاست باز این چه چه و چه نام است

می‌فرماید: «أَشْهَدُ أَنَّكَ الْإِمَامُ الْبَرُّ التَّقِيُّ الرَّضِيُّ الرَّكِيُّ الْهَادِي الْمَهْدِيُّ» و برای آن حضرت، شش ویژگی خاص بر می‌شمرد که هر کدام به صورت مجزا، قابل مطالعه و بررسی است.

محور پانزدهم - استمرار امامت خاص: می‌فرماید: «أَشْهَدُ أَنَّ الْأَيُّمَةَ مِنْ وُلْدِكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَأَعْلَامُ الْهُدَى وَالْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَالْحُجَّةُ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا»؛ شهادت می‌دهم که تو یکی از پرچمداران راه حق هستی و پس از تو، امامانی که از نسل تو خواهند بود، اساس تقوا، نشانه هدایت و حجت اهل دنیا هستند. یعنی این حرکت از طریق فرزندان تو و استمرار امامت خاص، تداوم پیدا می‌کند تا به نتیجه نهایی برسد.

محور شانزدهم - بیعت نهایی: ما در زیارت اربعین، یک تجدید بیعت داریم که مربوط است به همراهی با امام (ع) در پذیرش حق و باطل، اما یک بیعت نهایی هم داریم که بر اساس آن، اقرار می‌کنیم توفیق حرکت توحیدی عالم، به دست شما اهل بیت (ع) است؛ این که تمام پیروزی‌ها، به خواست پروردگار، به شما باز می‌گردد. می‌خوانیم: «أَشْهَدُ أَيُّ بَكُم مُمُؤِنٌ، وَبِأَيَابِكُمْ مُوقِنٌ، بِشَرَائِعِ دِينِي، وَخَوَاتِيمِ عَمَلِي، وَقَلْبِي لِقَلْبِكُمْ سَلْمٌ»

منبع: روزنامه خراسان - شماره: ۲۱۰۳۵

جبهه حق باشد و هم در جبهه باطل؛ این نفاق است، یک تضاد رفتاری است. از این رو می‌بینید که در زیارت اربعین، بعد از مقدمات و شناخت‌های گوناگون، بلافاصله می‌خوانیم: «فَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكَ، وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ ظَلَمَكَ، وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً سَمِعَتْ بِذَلِكَ فَرَضِيَتْ بِهِ»؛ سه گروه لعن می‌شوند و باید از آن‌ها برائت جست؛ کسانی که امام (ع) را به شهادت رساندند، افرادی که به آن حضرت ظلم کردند و گروهی که به این جنایت بزرگ، یعنی به شهادت رسیدن امام حق، راضی بودند.

محور یازدهم - تجدید بیعت: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ أَيُّ وِلِيِّ لِمَنْ وَالَاهُ، وَعَدُوٌّ لِمَنْ عَادَاهُ»، خدایا شهادت می‌دهم که من با دوستان حسین (ع) دوست هستم و با دشمنان او، دشمن. یعنی که من، فقط زائر آن حضرت نیستم، آمده‌ام برای تجدید بیعت. با قرائت این جملات، شما در اربعین حسینی، با سیدالشهدا (ع) بیعت می‌کنید و راه او را برتر از هر راه دیگر می‌دانید و این، چیزی فراتر از زیارت است و باید به آن بیعت گفت.

محور دوازدهم - اعلام سابقه رهبری: در متن زیارت اربعین می‌خوانیم: «أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ نُورًا فِي الْأَصْلَابِ الشَّامِخَةِ»؛ اقرار می‌کنیم به این که رهبری امام حسین (ع) در این قیام، یک رهبری الهی است، منسوب به خداست و رهبری این قیام، صبغه خدایی دارد.

محور سیزدهم - توجه به جریان امام‌شناسی: مطابق محتوای زیارت اربعین، امام حسین (ع) یک استثنا نیست بلکه متعلق به جریان خاصی است که از بعثت و غدیر شروع می‌شود و تا ظهور امام عصر (عج) ادامه دارد: «أَشْهَدُ أَنَّكَ مِنْ دَعَائِمِ الدِّينِ، وَأَرْكَانِ الْمُسْلِمِينَ».

محور چهاردهم - ویژگی‌های خاص: امام حسین (ع) صاحب ویژگی‌های مهمی است که باعث می‌شود امام برحق باشد؛

